

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

MODERN APPROACHES TO DEVELOPING FUTURE PRIMARY SCHOOL ENGLISH TEACHERS' METHODOLOGICAL COMPETENCE

У статті розглянуто застосування сучасних підходів до формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови початкової школи. Зазначено, що методична компетентність є компонентом професійної компетентності майбутнього вчителя. Процеси реформування початкової освіти, які відбуваються в Україні на сучасному етапі, доводять актуальність проблеми застосування сучасних підходів до формування методичної компетентності. Здійснено аналіз наукових джерел, на основі якого з'ясовано, що наявні праці вітчизняних і зарубіжних науковців із питань підготовки майбутніх учителів англійської мови в початковій школі висвітлюють проблеми визначення понять «методична компетентність», «професійна компетентність», визначення змісту та структури методичної компетентності та загальних питань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Метою статті є аналіз сучасних підходів до формування методичної компетентності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі. Авторами визначено основні компоненти компетентності майбутнього вчителя, які мають бути сформовані в студентів педагогічних закладів вищої освіти. Автори також наголошують на необхідності формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя англійської мови, яка містить мовний, мовленнєвий та соціокультурний компонент. Обґрунтовано необхідність застосування до формування комунікативної компетентності підходу, який базується на принципі діалогу культур. Визначено, що застосування контекстного підходу є визначальним у процесі формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови початкової школи. Доведено, що процес формування методичної компетентності вчителя англійської мови в початковій школі передбачає три рівні: рівень методичних знань, рівень методичних навичок та рівень методичних умінь. Уточнені особливості організації методичної підготовки фахівців, здатних забезпечити іншомовну освіту молодших школярів на належному професійному рівні.

Ключові слова: професійна компетентність, методична компетентність, кому-

нікативна компетентність, майбутні вчителі, вчитель англійської мови початкової школи, принцип діалогу культур, контекстуальний підхід.

The article focuses on implementing the modern approaches to developing future primary school English teachers' methodological competence. It is noted that methodological competence is a component of future teachers' professional competence. The process of reforming primary education that takes place in Ukraine proves the relevance of the problem of applying modern approaches to developing methodological competence. The analysis of scientific literature sources discloses the works of national and foreign scientists who study the issues of future primary school English teachers' training. They define the concepts "methodological competence" and "professional competence", as well as the content and structure of methodological competence and general issues of teacher training. The purpose of the article is to analyze modern approaches to developing primary school English teachers' methodological competence. The authors determine the main component of future teachers' competence that should be developed while teaching university students. The authors emphasize the necessity of developing primary school English teachers' communicative competence that contains language, communicative, and socio-cultural component. The necessity to implement an approach, which is based on the principle of culture dialogue, is substantiated. It is clarified that the use of contextual approach is essential in the process of developing primary school English teachers' methodological competence. It is proved that the process of developing primary school English teachers' methodological competence implies three levels: a level of methodological knowledge, a level of methodological abilities and a level of methodological skills. The features of establishing methodological training of teachers, who are ready to perform foreign language education of primary school students at appropriate level, are specified.

Key words: professional competence, methodological competence, communicative competence, future teacher, primary school English teacher, principle of culture dialogue, contextual approach.

УДК 378.147:[373.3.011.3-051:811.111]

Другов М.С.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри теорії
і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Максименко К.О.,

студентка магістратури
факультету початкової, технологічної
та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Головним завданням сучасної системи освіти в Україні є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, забезпечення високої якості освіти випускникам закладів загальної середньої та вищої освіти. Переважна кількість педагогів-науковців і освітян-практиків переконані, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в межах компетентнісного підходу. Процес реформування початкової освіти вимагає запро-

вадження змін щодо підготовки майбутніх учителів початкової школи в цілому і зокрема вчителя англійської мови початкової школи. Реалізація концепції «Нова українська школа» зумовила пошук нових методичних підходів до організації іншомовного навчання і як результат оновлення методів, форм і засобів фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови в початковій школі, здатних обирати навчальні програми, навчально-методичне забезпечення, використовувати нові способи навчальної взаємодії з учнями, запроваджу-

вати інноваційні технології іншомовного навчання молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови активно вивчається вітчизняними і зарубіжними науковцями. Поняття «методична компетентність» у вітчизняній педагогічній науці досліджують О. Бігич, М. Кабанова, С. Роман, Н. Соколова, О. Тарнопольський та інші. Так, М. Кабанова й О. Тарнопольський докладно вивчають проблему формування іншомовної мовленнєвої діяльності на основні характеристики методики навчання іноземних мов у закладах вищої освіти та у підготовці майбутніх учителів. С. Романова присвятила своє дослідження визначенню змісту, цілей, принципів та методів іншомовного навчання молодших школярів. О. Бігич у своїх працях висвітлює проблему професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів, пропонуючи засоби формування методичної компетентності вчителя іноземної мови. У вітчизняній педагогічній науці О. Бігич визначає методичну компетентність учителя іноземної мови початкової школи як «сукупність його методичних знань, навичок і вмій та індивідуальних, суб'єктних й особистісних якостей, яка функціонує як здатність проектувати, адаптувати, організовувати, вмотивовувати, досліджувати і контролювати навчальний, пізнавальний, виховний і розвивальний аспекти іншомовної освіти молодших школярів у класній та позакласній роботі з іноземної мови через і під час спілкування з учнями» [2].

Серед досліджень зарубіжних науковців на особливу увагу заслуговують праці К. Selvi, який визначає загальну рамку професійних компетентностей учителя, приділивши особливу увагу впливу методичної компетентності вчителя на ефективність освітнього процесу [7]. У своєму дослідженні М. Uztosun розкриває структуру та зміст професійної компетентності вчителя англійської мови, виділивши такі її компоненти: теоретичні та практичні знання, знання вікових та індивідуальних особливостей дітей молодшого шкільного віку, вміння планувати та організовувати власну викладацьку діяльність, а також знання іноземної мови.

Аналіз науково-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що наявні праці з питань підготовки майбутніх учителів англійської мови в початковій школі переважно стосуються визначення понять «методична компетентність», «професійна компетентність», визначення змісту та структури методичної компетентності або загальних питань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність цілої низки досліджень із проблеми формування професійної компетентності майбутніх учителів

англійської мови в початкових класах, подальших уточнень потребує питання вивчення сучасних підходів формування методичної компетентності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі в умовах реформування системи освіти в Україні.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до формування методичної компетентності майбутніх учителів англійської мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Початкова школа раніше за інші рівні освіти стала об'єктом оновлення. Сучасний контекст іншомовної освіти в початковій школі має виражати особливий зв'язок мови і культури, створювати мовне середовище, залучати процеси інтеграції компонентів культури в процес вивчення іноземної мови. Відповідно до вимог концепції НУШ та типових програм передбачено два цикли початкової освіти: перший цикл (1–2 класи) – адаптаційно-ігровий; другий цикл (3–4 класи) – основний. Така структура навчальних програм вимагає від вчителів вибору форм, методів, прийомів та засобів ефективного навчання іноземної мови й формування в учнів необхідних життєвих компетентностей, що в майбутньому допоможе їм комфортно почуватися в світовому мультинаціональному та полікультурному середовищі. Тому вчитель в сучасних умовах має володіти здатністю здійснювати педагогічну діяльність та спілкуватися іноземною мовою на досить високому рівні, досягаючи позитивних результатів навчання й виховання школярів, що становить професійну компетентність учителя.

Основними компонентами компетентності майбутнього вчителя, які мають бути сформовані в студентів педагогічних закладів вищої освіти, є:

- знання – логічна інформація про навколишній і внутрішній світ людини;
- уміння – психічні утворення, сутність яких полягає у засвоєнні людиною способів діяльності;
- навички – дії, доведення до автоматизму;
- професійна позиція – система сформованих установок і орієнтацій, відношення і оцінок внутрішнього і навколишнього досвіду, реальності і перспектив;
- індивідуально-психологічні особливості людини – поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які визначають індивідуальність, стиль діяльності, поведінки і виявляються в якостях особистості;
- акмеологічні варіанти – внутрішні збудники, які обумовлюють потребу в саморозвитку, творчості та самовдосконалення [4, с. 152].

Аналіз наукової літератури надає нам підстави стверджувати, що методична компетентність є одним із ключових компонентів професійної компетентності вчителя. Вивчаючи зміст поняття «методична компетентність» вітчизняні вчені (О. Бігич, О. Кміть та ін.) одностайні щодо розуміння сутності цієї категорії, що являє собою систему знань,

умінь, навичок, особистісних якостей та досвіду вирішення методичних завдань, які виникають під час здійснення професійної діяльності. На думку науковців, методична компетентність також передбачає сформованість стилю професійного спілкування, побудованого на базі загальноприйнятих цінностей, ідеалів і професійної свідомості [2; 5].

Розглядаючи питання формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови початкової школи, ми погоджуємося із думкою С. Баранової й І. Соїко, що головними детермінантами аналізу змісту вищої професійної педагогічної освіти є: фахова спрямованість змісту професійної освіти; введення до навчальних планів дисциплін, які висвітлюють проблеми педагогічної професії на теоретичному й практичному рівнях; застосування особистісно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці вчителя; здійснення міжпредметної інтеграції дисциплін підготовки майбутніх учителів на основі дотримання дидактичних принципів послідовності, системності, цілісності, інтеграції і диференціації [6].

Звернувшись до проблеми підготовки майбутніх учителів англійської мови, слід також наголосити на важливості формування іншомовної комунікативної компетентності, яка впливає на успішність здійснення професійної діяльності. Зміст поняття «комунікативна компетентність» у науково-педагогічній літературі визначають як «знання, що забезпечують індивідові можливість здійснення функціонально спрямованого мовленнєвого спілкування, тобто того, що необхідно знати тим, хто говорить, для досягнення успіху в комунікації в середовищі іншомовної культури». У структурі комунікативної компетентності розрізняють мовний, мовленнєвий та соціокультурний компонент. Кожен із зазначених компонентів містять цілу низку компетентностей. Зокрема мовленнєвий компонент передбачає здатність здійснювати комунікацію в чотирьох видах мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння, аудіювання). Мовний компонент передбачає знання системи мови (фонетичний, лексичний, граматичний матеріал) й правил її застосування під час здійснення іншомовної комунікації.

Соціокультурний компонент передбачає сформованість умінь використовувати іноземну мову як засіб спілкування з урахуванням способів життя/поведінки носіїв мови, яка вивчається, розширення загального кругозору та сформованість індивідуальної картини світу через залучення до мовної картини світу носіїв іноземної мови. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів відбувається в межах їхньої методично-професійної підготовки за дотримання таких умов: використання широкого спектру проблемно-пошукових методів, застосування діалогових технологій, встановлення демократичного стилю відносин між викладачем та студентом.

Інноваційним вважається підхід до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя в цілому та зокрема соціокультурної компетентності, який спрямований на формування не лише іншомовної соціокультурної компетентності, а й рідної, на якому наголошують Д. Андреев, П. Сисоєв, Н. Тверезовська, Г. Чередніченко та ін. За таких умов, навчання іноземної мови має бути побудовано за принципом діалогу культур, залучаючи широкий спектр інноваційних педагогічних технологій [1, с. 68].

Учені (Н. Базиляк, О. Бігич, А. Вербицький, О. Кміть) наголошують, що при формуванні комунікативної та методичної компетентності слід враховувати особливості контекстного навчання. Автором концепції контекстного навчання є А. Вербицький, який говорить, що для того, щоб отримані студентами знання набули характеру професійних, навчальний матеріал має подаватися в контексті виконання певних практичних дій. Ці дії мають бути не тільки академічними, а наблизеними до реальних педагогічних або соціокультурних ситуацій майбутньої професійної діяльності вчителя. Говорячи про формування комунікативної компетентності, учений зазначає, що ситуації мають бути проблемними, враховувати специфіку майбутньої комунікативно-професійної діяльності [3].

О. Кміть докладно вивчає особливості формування методичної компетентності майбутніх учителів англійської мови, використовуючи *контекстний підхід*. Услід за А. Вербицьким та О. Бігич учена наголошує, що для перетворення навчальної інформації, запропонованої студентам, у знання, яке є осмисленим відображенням дійсності, ця інформація має засвоюватися в контексті майбутньої професійної діяльності. Процес формування методичної компетентності вчителя англійської мови в початковій школі передбачає три рівні: рівень методичних знань, рівень методичних навичок та рівень методичних умінь [2].

У межах контекстного підходу засвоєння знань студентів відбувається під час здійснення навчальної діяльності, квазіпрофесійної, навчально-професійної діяльності із використанням різних організаційних форм, а саме: проблемні лекції, лекції-прес-конференції, інтерактивні лекції, лекції-візуалізації, практичні заняття в формі дискусій, дебатів, презентацій, виконання проєктів тощо. У межах контекстного підходу формування методичних навичок відбувається через виконання спеціальних методичних завдань, які імітують реальні професійні ситуації. Методичні вміння формуються на базі засвоєних знань та сформованих навичок і передбачають здатність учителя планувати й реалізовувати навчальні дії в нових умовах.

Ми погоджуємося з твердженням О. Кміть, що засвоєння знань разом із оволодінням методичними навичками й уміннями складає основний зміст

формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови початкової школи.

Висновки. Викладене вище дає нам підстави стверджувати, що методична компетентність учителя англійської мови в початковій школі є інтегрованим явищем, яке передбачає сформованість знань, умінь і навичок здійснення як професійно-педагогічної діяльності, так і іншомовно-комунікативної. Важливого значення для формування методичної компетентності студентів відіграє спрямованість іншомовного навчання на усвідомлення культури країн виучуваної іноземної мови, а також культури рідної країни, тобто побудову іншомовного навчального процесу на базі сучасного підходу, який базується на принципі діалогу культур.

Ефективним сучасним підходом до формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови визнано контекстний підхід, в межах якого відбувається формування методичних умінь під час здійснення навчально-професійної діяльності, в якій контекст змісту освіти інтегрується з професійною діяльністю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бескорса О. С. Компаративний аналіз традиційних та інноваційних тенденцій викладання англій-

ської мови у ВНЗ. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2018. Вип. 7. С. 62–72. DOI: 10.31865/2414-9292.7.2018.140582

2. Бігич О. Б. Передумови та складники системи методичної освіти майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2003. Вип. 12. С. 129–132.

3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: Контекстный подход. Москва : Высшая школа, 1991. 208 с.

4. Гура О. І. Педагогіка вищої школи : вступ до спеціальності : Навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 178 с.

5. Кміть О. В. Формування методичної компетентності майбутнього вчителя англійської мови початкової школи з позиції контекстного підходу. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 135. С. 92–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_135_25

6. Сойко І. М. Особливості формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2014. Вип. 2. С. 215–220. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2014_2_31

7. Uztosun M. S. Professional competences to teach English at primary schools in Turkey: a Delphi study. *European Journal of Teacher Education*. 2018. № 41 (4), pp. 549–565. DOI: 10.1080/02619768.2018.1472569